

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ З НЕОЛІМПІЙСЬКИХ ВИДІВ СПОРТИВНИХ ЄДИНОБОРСТВ

Задорожна Ольга, Согор Олег

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація:

Актуальність теми дослідження полягала в тому, що сучасний розвиток спортивних єдиноборств вимагає впровадження в навчально-тренувальний процес нових напрямів удосконалення тактичної майстерності спортсменів. Ці положення повинні бути відображені в чинних нормативно-правових документах. Метою дослідження було виявлення особливостей змісту тактичної підготовки в нормативно-правових документах з неолімпійських видів спортивних єдиноборств (на прикладі кікбоксингу «ВАКО», тайландського боксу Муей-Тай, самбо). Методи дослідження включали метод теоретичного аналізу, документальний метод, узагальнення даних літератури та мережі Інтернет. Результати роботи полягали у визначенні особливостей змісту тактичної підготовки в неолімпійських видах спортивних єдиноборств на прикладі кікбоксингу «ВАКО», тайландського боксу Муей-Тай, самбо. Встановлено, що реалізація тактичної підготовки в цих видах спорту відбувається в поєднанні з технічною. Визначено, що більшість положень у межах тактичного вдосконалення мають переважно декларативний характер і не відображають усіх сучасних тенденцій розвитку цих видів спорту. Це підтверджено відсутністю диференціації використання сучасних засобів і методів тактичної підготовки. Наявні в програмах рекомендації щодо системи контролю та самоконтролю спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення орієнтовані переважно на оцінювання різних проявів фізичних якостей і технічної майстерності спортсменів-єдиноборців. У проаналізованих нормативно-правових документах (програмах для ДЮСШ) виявлено пріоритетність формування тактичних умінь і навичок спортсменів-єдиноборців. Водночас недостатня увага приділяється формуванню та розвитку тактичного мислення та тактичних знань на різних етапах багаторічної підготовки.

Ключові слова:

неолімпійські види, спортивні єдиноборства, тактична майстерність, програми, підготовка

Features of tactical training in legal documents in non-Olympic types of martial sports

The relevance of the research topic was that the modern development of martial arts requires the introduction of new directions in improving the tactical skills of athletes in the training process. These provisions should be reflected in existing legal documents. The aim of the study was to identify the features of the content of tactical training in the regulatory documents on non-Olympic types of martial arts (for example, WAKO kickboxing, Thai boxing Muay Thai, Sambo). Research methods included a method of theoretical analysis, a documentary method, a synthesis of literature data and the Internet. The results of the work consisted in determining the characteristics of the content of tactical training in non-Olympic types of martial arts by the example of kickboxing "WAKO", Thai boxing Muay Thai, Sambo. It was established that the implementation of tactical training in these sports occurs in conjunction with the technical. It was determined that most of the provisions in the framework of tactical improvement are mainly declarative in nature and do not reflect all current trends in the development of these sports. This is confirmed by the lack of differentiation of the use of modern means and methods of tactical training. The recommendations in the programs on the system of control and self-control of athletes at various stages of long-term improvement are focused mainly on assessing the various manifestations of physical qualities and technical skills of wrestling athletes. The analyzed legal documents set the priority for the formation of tactical skills of martial arts athletes. At the same time, insufficient attention is paid to the formation and development of tactical thinking and tactical knowledge at various stages of long-term improvement.

non-Olympic types, martial arts, tactical skills, programs, training

Особенности тактической подготовки в нормативно-правовых документах по неолимпийским видам спортивных единоборств

Актуальность темы исследования заключалась в том, что современное развитие спортивных единоборств требует внедрения в учебно-тренировочный процесс новых направлений совершенствования тактического мастерства спортсменов. Эти положения должны быть отражены в действующих нормативно-правовых документах. Целью исследования было выявление особенностей содержания тактической подготовки в нормативно-правовых документах по неолимпийским видам спортивных единоборств (на примере кикбоксинга «ВАКО», тайландского бокса Муэй-Тай, самбо). Методы исследования включали метод теоретического анализа, документальный метод, обобщение данных литературы и сети Интернет. Результаты работы заключались в определении особенностей содержания тактической подготовки в неолимпийских видах спортивных единоборств на примере кикбоксинга «ВАКО», тайландского бокса Муэй-Тай, самбо. Установлено, что реализация тактической подготовки в этих видах спорта происходит в сочетании с технической. Определено, что большинство положений в рамках тактического совершенствования носят преимущественно декларативный характер и не отражают всех современных тенденций развития этих видов спорта. Это подтверждено отсутствием дифференциации использования современных средств и методов тактической подготовки. Имеющиеся в программах рекомендации по системе контроля и самоконтроля спортсменов на различных этапах многолетнего совершенствования ориентированы преимущественно на оценку различных проявлений физических качеств и технического мастерства спортсменов-борцов. В проанализированных нормативно-правовых документах установлено приоритетность формирования тактических умений и навыков спортсменов-единоборцев. В то же время недостаточное внимание уделяется формированию и развитию тактического мышления и тактических знаний на различных этапах многолетней подготовки.

неолимпийские виды, спортивные единоборства, тактическое мастерство, тактическое мастерство, программы, подготовка

Постановка проблеми. Зростання конкуренції на міжнародній спортивній арені, збільшення кількості змагань різного рівня в річному макроциклі, зміни в правилах змагань спонукають науковців і тренерів до внесення коректив у навчально-тренувальний процес спортсменів [4, 5, 9]. В. М. Платонов зазначає, що значну увагу в спортивних єдиноборствах слід приділяти вдосконаленню тактичної підготовленості спортсменів, особливо на етапах максимальної реалізації індивідуальних можливостей, збереження вищої спортивної майстерності та поступового зниження досягнень [6]. Це пов'язано з тим, що на цих етапах є неможливим подальше зростання обсягів навантажень. Однак резервом для підвищення рівня спортивної майстерності є розвиток індивідуальних особливостей спортсмена, які значною мірою визначаються досвідом спортсмена, знаннями про сильні та слабкі сторони головних конкурентів [1, 6]. За таких умов посилюється важливість формування ефективної тактичної підготовки, яка б, з одного боку, відповідала сучасним тенденціям розвитку виду спорту, а з іншого, дозволяла спортсменам максимально розкрити власний потенціал на змаганнях різного рівня. Зауважимо, що ефективність реалізації тактичної підготовки залежить також від її належного відображення в нормативно-правових документах [3, 10]. Це, своєю чергою, вказує на актуальність досліджень у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури з питань тактичної підготовки в спортивних єдиноборствах свідчить про домінування традиційних підходів [1, 6], які в різних видах спорту доповнюються новими розробками [3, 4, 10, 16]. У науково-методичних публікаціях за останні десять років найбільша увага приділяється розробці й експериментальній перевірці методик, спрямованих на оволодіння основними елементами, прийомами, варіантами тактичних дій, а також практичної реалізації тактичної підготовленості в тісному взаємозв'язку з технічною майстерністю [11, 12, 13, 14, 15]. Більшість з них є достовірно ефективнішими, ніж традиційні підходи [4, 5, 9]. Водночас деякі компоненти тактичної майстерності, зокрема, тактичні знання та мислення, представлені в науково-методичній літературі фрагментарно [10, 15]. Те саме стосується контролю тактичної підготовленості та диференціації засобів і методів тактичної підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення. Зауважимо, що вище зазначені положення передусім регламентовані чинними нормативно-правовими документами – навчальними програмами для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ. Враховуючи це, ми зосередили увагу на окремих аспектах реалізації тактичної підготовки, задекларованих у цих документах.

Зв'язок з науковими темами та планами. Дослідження виконувалося відповідно до теми: «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському, професійному та адаптивному спорті» (номер державної реєстрації: 0116U003167) на 2016-2020 рр. плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури.

Мета дослідження – виявити особливості змісту тактичної підготовки в нормативно-правових документах з неолімпійських видів спортивних єдиноборств (на прикладі кікбоксингу «ВАКО», таїландського боксу Муей-Тай, самбо).

Матеріал і методи дослідження. Для з'ясування проблемного поля обраної теми, визначення об'єкту, предмету та мети й обґрунтування отриманих результатів використовувався метод теоретичного аналізу, документальний метод, узагальнення даних літератури та мережі Інтернет. Було проаналізовано чинні програми для ДЮСШ кікбоксингу «ВАКО», таїландського боксу Муей-Тай і самбо, зокрема положення, що стосуються реалізації тактичної підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення спортсменів (засоби, методи, завдання, система оцінювання тощо).

Результати дослідження. У цій статті представлено аналіз особливостей тактичної підготовки в неолімпійських видах спортивних єдиноборств, які були включені безпосередньо до програми Всесвітніх ігор або мали статус показових (демонстраційних) змагань.

Кікбоксинг «ВАКО». Однією з відмінностей навчальної програми з кікбоксингу «ВАКО», порівняно з іншими видами спортивних єдиноборств, є наявність семи розділів (дисциплін): «Семі – контакт», «S»; «Лайт – контакт», «L»; «Кік – лайт», «KL»; «Музичні вправи», «MF»; «Фул – контакт», «F»; «Фул – контакт з лоу – кіком», «Low»; «K – 1». Вони мають незначні відмінності, регламентовані міжнародними правилами змагань, проте система підготовки в них однакова [2].

Аналіз відносних показників обсягів часу, відведених на техніко-тактичну підготовку на різних етапах багаторічної підготовки, дозволяє стверджувати про своєрідну хвилеподібність при її плануванні. Так, на етапах початкової та попередньої базової підготовки (надалі – ПП та ПБП відповідно) спостерігається деяке зниження обсягів часу на другому році навчання. На етапі ПП на першому році навчання ці показники становлять 41 год (13,1 % від сумарного обсягу на рік), на другому – 43 год (10,3 %). На етапі ПБП: на першому році навчання – 109 год (17,5 %), на другому – 120 год (16,5 %), на третьому – 138 год (14,7 %), на четвертому – 107 год (10,3 %). Лише на етапі спеціалізованої базової підготовки (надалі – СБП) обсяг часу послідовно збільшується: на першому році навчання – 143 год (11,4 %), на другому – 188 год (13,9 %), на третьому – 213 год (14,6 %). Водночас на етапі підготовки до вищих досягнень (надалі – ПдВД) протягом усього періоду залишається стабільним – 296 год (17,8 %). З однієї сторони, подібне планування навантаження є логічним, оскільки абсолютні та відносні показники обсягів часу в межах техніко-тактичної підготовки поступово збільшуються. Однак, враховуючи те, що саме цей розділ підготовки є пріоритетним і значною мірою забезпечує досягнення високих результатів на змаганнях різного рівня, вважаємо такі обсяги часу недостатніми для формування відповідних знань, вмінь і навичок.

Схожа ситуація спостерігається в завданнях, сформульованих на кожному етапі багаторічної підготовки. У межах тактичної підготовки вони наступні: етап ПП: навчання основам техніки і тактики кікбоксингу шляхом виконання завдань у вільних поєдинках і спарингах; етап ПБП: навчання техніки і тактики кікбоксингу; адаптація до змагальної діяльності; етап СБП: досконале оволодіння засадами техніки і тактики, навичками боксування; визначення функції кожного кікбоксера за його індивідуальними здібностями; етап ПдВД: досягнення високого рівня технічної і тактичної підготовки шляхом індивідуалізації процесу підготовки; досягнення високої спортивної майстерності; досягнення стабільності [2].

З одного боку, логіка планування тактичної підготовки від етапу до етапу зберігається. Проте в навчальній програмі відсутні будь-які рекомендації щодо реалізації зазначених завдань. У першу чергу, йдеться про відсутність засобів і методів тактичної підготовки. З іншого боку, якісна тактична підготовка передбачає формування спеціальних знань, а на їх основі – вмінь і навичок. Однак у навчальній програмі з кікбоксингу «ВАКО» цю складову тактичної майстерності проігноровано.

На нашу думку, тактичне вдосконалення в різних розділах (дисциплінах) кікбоксингу потребує диференціації як у межах завдань, що висувуються на кожному етапі багаторічної підготовки, так і в доборі засобів і методів. Це зумовлено специфікою тренувальної та змагальної діяльності спортсменів у різних розділах. Так, у розділі «Музичні вправи» кікбоксер здійснює уявну боротьбу з одним або кількома суперниками. При цьому він використовує техніку кікбоксингу та східних бойових мистецтв під спеціально підібрану музику. В розділі «Семі – контакт» два спортсмени змагаються з метою набрати максимальну кількість балів, використовуючи дозволені технічні прийоми (удари повинні бути легкими та добре контрольованими). У розділі «Лайт – контакт» і «Кік – лайт» спортсмени використовують техніку «Фул – контакту», але повинні добре її контролювати. Ці розділи є перехідними між «Семі-» та «Фул – контактом». Водночас у розділах «Фул – контакт», «Лоу – кік» і «K – 1» в однаковому співвідношенні використовуються удари руками та ногами, а

також значно вище оцінюються удари ногами, які використовуються в стрибку [2]. На нашу думку, всі ці відмінності повинні бути відображені в тактичній підготовці – як при формуванні в спортсменів відповідних знань, так і при набутті вмінь і навичок.

Оскільки важливим компонентом навчально-тренувального процесу є контроль, окремо було проаналізовано шляхи оцінювання майстерності спортсменів. Однак на більшості етапів автори рекомендують надавати перевагу тестам, що характеризують фізичні якості та рівень технічної підготовленості. Натомість аналогічні вимоги до тактичної підготовленості відсутні.

Таїландський бокс (Муей-Тай). Як і в більшості інших нормативно-правових документах, тактичне вдосконалення в таїландському боксі повинно відбуватися в комплексі з технічним. Це відображено як у плануванні річної підготовки, так і у формулюванні завдань на різних етапах [8]. Перевагою програми для ДЮСШ, на нашу думку, є детальний опис змісту техніко-тактичної підготовки впродовж усіх років навчання. При цьому, починаючи з другого року навчання на етапі ПП, перелік технічних дій доповнюється різновидами тактичних (комбінації ударів, обманні рухи за допомогою скорочення та розриву дистанції, відволікаючих і незавершених ударів) [8].

Зростання кількості завдань упродовж етапів і років навчання підкріплюється зростанням абсолютних і відносних показників обсягів годин, відведених на техніко-тактичну підготовку. Так, на етапі ПП на першому році навчання заплановано 71 год (33,3 % від сумарного обсягу годин на рік), на другому – 108 год (25,9 %). На етапі ПБП: на першому році навчання – 208 год (33,3 %), на другому – 254 год (34,9 %), на третьому – 361 год (38,6 %), на четвертому – 422 (40,6 %). На етапі СБП: на першому році навчання – 515 год (41,3 %), на другому – 563 год (41,6 %), на третьому – 561 год (38,5 %). На етапі ПдВД обсяги годин у програмі не представлені [8].

На відміну від інших, у навчальній програмі з таїландського боксу Муей-Тай, починаючи з етапу ПП, виокремлено інтелектуальну підготовку. Однак аналіз змісту системи підготовки на різних етапах не дозволяє зробити висновок щодо її самостійності як розділу. Так, на етапі ПП вона ототожнюється з теоретичною й обмежується ознайомленням з інформацією щодо будови організму та веденням здорового способу життя. На нашу думку, вже з цього етапу варто було б починати розвивати тактичне мислення. На етапах ПБП і СБП вона також ототожнюється з теоретичною. Водночас на етапі ПдВД автори знову виокремлюють інтелектуальну підготовку й акцентують увагу на необхідності розвитку в спортсменів творчих здібностей [8]. Проте вказівки щодо реалізації цих положень у програмі відсутні.

Цікавим, на наш погляд, є підхід авторів до оцінювання техніко-тактичної майстерності спортсменів. На етапі ПП наприкінці навчального року рекомендовано проводити спеціально організовані змагання, під час яких юні спортсмени повинні демонструвати техніко-тактичні дії на місці, під час пересування, в процесі спарингу з партнером на місці. На етапі ПБП автори пропонують оцінювати рівень техніко-тактичної майстерності шляхом аналізу результатів контрольних поєдинків, упродовж яких фіксуються кількість серій ударів і їх ефективність (співвідношення завершених ударів і загальної кількості спроб у поєдинку). Подібний підхід до контролю техніко-тактичної підготовленості спортсменів передбачено на етапах СБП та ПдВД. Перелік показників, запропонований на попередньому етапі, доповнено оцінкою (у балах) уміння нав'язувати суперникові свій стиль змагальної діяльності [8].

Самбо. У навчальній програмі з самбо одним з провідних завдань підготовки спортсменів на всіх етапах багаторічного вдосконалення є формування техніко-тактичної підготовленості [7]. Однак під час опису різновидів засобів, які можуть бути використані самбістами різної кваліфікації, автори роблять акцент на використанні вправ, що вимагають прояву різних фізичних якостей. На нашу думку, це є цілком логічним у випадку із загальнорозвиваючими та допоміжними вправами. Проте подібна тенденція характерна

також для спеціально-підготовчих і змагальних вправ [7, с. 4-5]. Так, у документі зазначено, що окремі техніко-тактичні елементи та прийоми можуть виконуватися поза змагальною ситуацією у вигляді комплексів підвідних вправ, прийомів з інших видів спортивної боротьби. При цьому тренерам варто особливу увагу звертати на відстаючі елементи прийомів, які слід удосконалювати у вправах з партнерами різних вагових категорій. Вважаємо такий підхід припустимим для кваліфікованих самбістів, однак у навчально-тренувальному процесі з юними спортсменами він може стати причиною травматизму [7].

Цікавим є те, що в системі підготовки в самбо автори виділяють інтелектуальну підготовку [7, с. 14], а рівень інтелектуальної підготовленості спортсмена автори пропонують визначати за трьома показниками: широтою світогляду, знаннями закономірностей спортивного тренування, здібностями до реалізації техніко-тактичних рішень під час змагань. [7].

Дискусія. Аналіз науково-методичної літератури з тактичної підготовки свідчить про широке представлення робіт, присвячених удосконаленню тактичної майстерності одночасно з технічною [3, 4, 5, 11, 13, 14]. Однак у різних видах спортивних єдиноборств спостерігається відсутність уніфікованого алгоритму реалізації тактичної підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення. Про це свідчить аналіз окремих програм для ДЮСШ, СДЮШОР та ШВСМ [2, 7, 8]. Зокрема, в навчальній програмі з кікбоксингу «ВАКО» було виявлено такі недоліки:

- відсутність диференціації завдань, засобів і методів тактичної підготовки в межах різних розділів (дисциплін);
- наявність недостатнього обсягу часу, відведеного на тактичну підготовку в поєднанні з технічною на різних етапах багаторічного вдосконалення;
- відсутність чітких критеріїв, засобів і методів оцінювання тактичної підготовленості спортсменів;
- пріоритетність формування тактичних умінь і навичок кікбоксерів і недостатня увага щодо розвитку тактичного мислення на різних етапах багаторічної підготовки.

Подібні недоліки характерні для навчальної програми з тайландського боксу Муей-Тай. З одного боку, зміст техніко-тактичної підготовки є детально описаним і ретельно спланованим упродовж усіх етапів навчання. Окрім цього, виокремлено інтелектуальну підготовку. Однак, з іншого боку, з контексту документу незрозуміло, чи є остання самостійним розділом або підпунктом теоретичної. Крім цього, попри деталізований опис тактичних дій, представлений на кожному етапі, в програмі бракує подібної деталізації в межах теоретичної інформації, яка є підґрунтям для формування тактичних знань і тактичного мислення.

Водночас у навчальній програмі з самбо наявне протиріччя між необхідністю представлення тактичної підготовки як самостійного розділу та, водночас, відсутність належного теоретико-методичного обґрунтування на різних етапах багаторічного вдосконалення. Окрім цього, спостерігається відсутність чіткої ієрархії завдань, обґрунтованих методів і засобів тактичної підготовки в межах різних етапів (протягом років навчання) й у багаторічному вдосконаленні загалом. Те саме стосується системи контролю та самоконтролю. Вважаємо, що зазначені недоліки є суттєвою загрозою для успішної реалізації індивідуальних можливостей самбістів як у тренувальній, так і змагальній діяльності.

Висновки:

1. У нормативно-правових документах з підготовки спортсменів у кікбоксингу «ВАКО», тайландському боксі Муей-Тай і самбо передбачено реалізацію тактичної підготовки в комплексі з технічною. Однак у змістовій частині цього розділу підготовки домінуючу позицію посідає технічна підготовка. Про це свідчить деталізований опис її

реалізаційних положень (завдань, засобів, методів, системи оцінювання) та відсутність цього щодо тактичного вдосконалення.

2. Попри високу значущість тактичної підготовки в системі багаторічного вдосконалення в неолімпійських видах спортивних єдиноборств, її зміст у навчальних програмах для ДЮСШ, СДЮШОР і ШВСМ має переважно декларативний характер і не відображає всіх сучасних тенденцій розвитку цього виду спорту. Про це свідчить відсутність обґрунтованих методів і засобів тактичної підготовки, які сприяли б удосконаленню не лише кількісних і якісних показників тактичної майстерності, а й тактичного мислення та тактичних знань.

3. Система контролю та самоконтролю тактичної підготовленості в навчальних програмах для ДЮСШ, СДЮШОР і ШВСМ представлена фрагментарно. Наявні рекомендації орієнтовані переважно на оцінювання різних проявів фізичних якостей і технічної майстерності спортсменів-єдиноборців.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі особливостей реалізації, планування та контролю тактичної підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення в інших неолімпійських видах спортивних єдиноборств.

Список літературних джерел:

References:

1. Келлер В.С., Платонов В. М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів : навч. посіб. Л. : Українська Спортивна Асоціація, 1992. 269 с.
2. Кікбоксинг «ВАКО»: навч. прогр. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / уклад. П. О. Орел, В.І. Сергеев, О.І. Шапар. К., 2012. 134 с.
3. Кіпріч С., Донець О. Теоретичний аналіз проблеми індивідуалізації і моделювання у спортивній підготовці єдиноборців. Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фізичної культури і спорту. Л., 2010. Вип. 14, т. I. С. 125-130.
4. Марцив В. П. Сравнительный анализ показателей соревновательной деятельности боксеров-любителей высокой квалификации. Физическое воспитание студентов. М., 2014. №6. С. 41–44.
5. Остьянов В. Н., Гриб А. І., Копачко О. В. Змагальна діяльність боксерів важких і легких вагових категорій. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. №12. С. 94–98.
6. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учеб.-ник [для тренеров] : в 2 кн. Киев. Олимп. лит., 2015. Кн. 1. 680 с.
7. Самбо : навч. прогр. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та училищ олімпійського резерву; уклад. С. Ф. Матвеев, О. К. Наухатько, Д. І. Голод, В. В. Шептицький. К., 2001. 99 с.
8. Таїландський бокс Муей-Тай: навч. прогр. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / уклад. І. П. Шевельов, П. С. Євтушенко, Г. Л. Труханов. К., 2009. 115 с.
9. Тупеев Ю. В., Бойко В. Ф. Анализ методических подходов, используемых при обучении технике двигательных действий в спортивной борьбе. Физическое воспитание студентов: научный журнал. Харьков, ХОНОКУ, 2010. №3. С. 116-121.
10. Тышлер Д. А., Рыжкова Л. Г., Шамис В. В. Фехтование. Соревновательные технологии и методики специальной тренировки. М.: Человек, 2013. 176 с.
11. Friedman H. L., Using Aikido and Transpersonal Psychology Concepts as Tools for Reconciling Conflict: Focus on Aikido and Related Martial Arts, such as Hapkido.
1. Keller V.S., Platonov V.M. (1992). Theoretical and methodical bases of training of athletes: teaching. manual L.: Ukrainian Sports Association., 269 p.
2. KAKBOXING "VAKO" (1992). Teach. program for children's and youth sports schools. Comps. P O. Orel, V.I. Sergeyev, O.I. Shapar K., 2012. 134 p.
3. Kiprich S., Donets O. (2010). Theoretical analysis of the problem of individualization and modeling in sports training of martial arts. Young sports science of Ukraine: Coll. of . sciences works. from the field of physical culture and sports. L., Iss. 14,vol.I. pp.. 25-130.
4. Martsiv V.P. (2014). Comparative analysis of competitive activity indicators of amateur boxers of high qualification. Physical education of students. M., №6. Pp. 41–44.
5. Ostianov V.N., Hryb A.I., Kopachko O.V. (2010). Competitive activity of boxers of heavy and lightweight categories. Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports. №12. Pp. 94-98.
6. Platonov V.N. (2015). The system of training athletes in the Olympic sport. General theory and its practical applications: textbook [for trainers]: in 2 books. Kiev. Olympus. Lit.. Book. 1. 680 p.
7. Sambo (2001): tutor program for children's and youth sports schools, specialized children's and youth schools of the Olympic reserve, schools of higher sporting skills and schools of the Olympic reserve; Comps. S.F. Matveev, O.K. Nauchatko, D.I. Golod, V.V. Sheptytsky. K., 99 p.
8. Thai boxing box for Muay Thai (2009). teach. program for children's and youth sports schools Comps. I. P. Shevelov, P. S. Yevtushenko, G. L. Trukhanov. K., 115 p.
9. Tupeev Yu.V., Boyko V.F. (2010). Analysis of the methodical approaches used in teaching the technique of motor actions in wrestling. Physical education of students: a scientific journal. Kharkov, HOONOKU, №3. Pp. 116-121.
10. Tyshler D. A., Ryzhkova L.G., Shamis V.V. (2013). Fencing. Competitive technologies and methods of special training. M. : Man, 176 p.
11. Friedman H.L. (2016). Using Aikido and Transpersonal Psychology Concepts as Tools for Reconciling Conflict: Focus on Aikido and Related Martial Arts, such as Hapkido. NeuroQuantology. 2016. Vol. 14, no. 2. PP. 213-225. doi: 10.14704/nq. 14.2.938

NeuroQuantology. 2016. Vol. 14, no. 2. PP. 213-225. doi: 10.14704/nq.2016.14.2.938

12. Johnson J. Enhancing Taekwondo Pedagogy through Multiple Intelligence Theory. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. 2016. Vol. 16, no. 3. PP. 57-64, doi: 10.14589/ido.16.3.7.

13. Johnson J. From technique to way: an investigation into taekwondo's pedagogical process. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. 2017. Vol. 17, no. 4. PP. 3-13. doi: 10.14589/ido.17.4.2.

14. Johnson J., Hyo Jung Kang. Hapkido research trends: a review. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. 2018. Vol. 18, no. 3. PP. 42-50, doi: 10.14589/ido.18.3.7.

15. Zadorozhna O., Briskin Y., Perederiy A., Pityn M., Stepanchenko N. Improving fencers' theoretical training based on the stage reached in their basic development. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. Vol. 18, no. 2 (2018). PP. 43-47, doi: 10.14589/ido.18.2.6 [English].

16. Zadorozhna O., Briskin Yu, Perederiy A., Pityn M., Sydorko O. Team composition in epee fencing which accounts for sportsmen's individual performance. Journal of Physical Education and Sport. 2018. PP. 1863 – 1870. doi:10.7752/jpes.2018.s4273

12. Johnson J. (2016). Enhancing Taekwondo Pedagogy through Multiple Intelligence Theory. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. Vol. 16, no. 3. PP. 57-64, doi: 10.14589/ido.16.3.7.

13. Johnson J. (2017). From technique to way: an investigation into taekwondo's pedagogical process. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. Vol. 17, no. 4. PP. 3-13. doi: 10.14589/ido.17.4.2.

14. Johnson J., Hyo Jung Kang. (2018). Hapkido research trends: a review. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. Vol. 18, no. 3. PP. 42-50, doi: 10.14589/ido.18.3.7.

15. Zadorozhna O., Briskin Y., Perederiy A., Pityn M., Stepanchenko N. (2018). Improving fencers' theoretical training based on the stage reached in their basic development. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology. Vol. 18, no.2 PP. 43-47, doi: 10.14589/ido.18.2.6

16. Zadorozhna O., Briskin Yu, Perederiy A., Pityn M., Sydorko O. (2018). Team composition in epee fencing which accounts for sportsmen's individual performance. Journal of Physical Education and Sport. PP. 1863 – 1870. doi:10.7752/jpes.2018.s4273

DOI:

Відомості про авторів:

Задорожна О.Р.; orcid.org/0000-0001-6318-1660; ozadorozhna@ukr.net; Львівський державний університет фізичної культури, вул. Тадеуша Костюшка, 11, Львів, 79000, Україна.

Согор О.Ю.; orcid.org/0000-0002-9511-9113; oyukonbjj@gmail.com; Львівський державний університет фізичної культури, вул. Тадеуша Костюшка, 11, Львів, 79000, Україна.